

HABSBURSKÁ MONARCHIA V NOVÓVEKU

Moháčska katastrofa:

- Do susedstva Uhorska sa dostala Osmanská ríša, ktorá dlhodobo Uhorsko ohrozovala, krajina sa však vôbec nepripravovala na obranu.
- Neposlušnosť šľachty mala pre Uhorsko tragické následky.
- V auguste 1526 v bitke pri Moháči Turci rozdrvili slabé uhorské vojsko – uhorský kráľ Ľudovít II. Jagelovský pri úteku z boja zahynul.
- Víťazstvo pri Moháči otvorili Turkom cestu do Uhorska.
- Ľudovít II. zomrel bez následníka ⇒ boj o uhorský trón.

Kandidáti - Ferdinand Habsburský (rakúsky arcivojvoda)

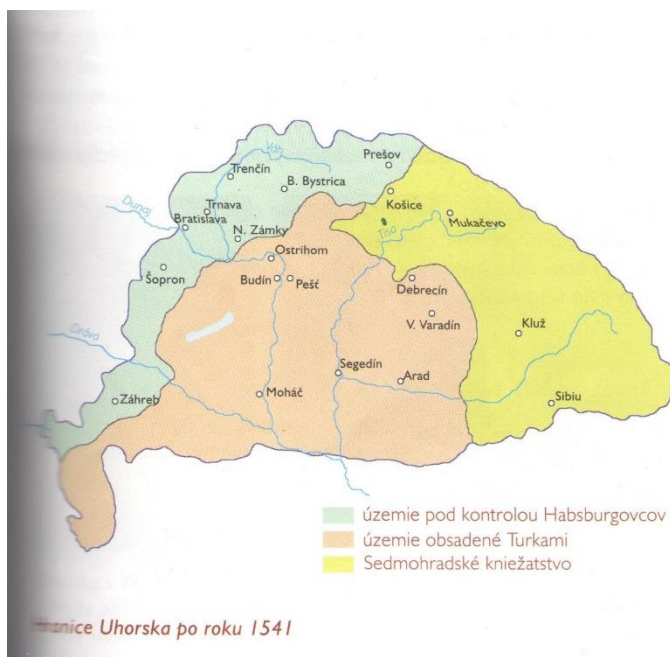
Ján Zápoľský (sedmohradský knieža, najmocnejší uhorský šľachtic)

Šľachta sa nezhodla na jednom panovníkovi ⇒ krajina sa rozdelila a podľa dohody po smrti Zápoľského (nemal potomka) malo celé Uhorsko pripadnúť Habsburgovcom. Zápoľský však spolupracoval s Turkami.

- **Ferdinand Habsburský** - založil stredoeurópsku podunajskú monarchiu, ktorú tvorili dedičné krajiny Habsburgovcov, České a Uhorské kráľovstvo. Hlavným mestom sa stala Viedeň. Snažil sa o absolutistickú vládu, bránila mu v tom šľachta jednotlivých krajín.

Habsburská monarchia pretrvala do roku 1918.

- Po Zápoľského smrti Turci vtrhli do centrálnej časti Uhorska, obsadili ju a z Budína urobili centrum tzv. Budínskeho pašalíku ⇒ Uhorsko prišlo o svoje hlavné mesto.
Uhorsko sa tým rozdelilo na 3 časti: 1.) Územie okupované osmanskou ríšou
2.) Územie priamo ovládané Habsburgovcami
3.) Sedmohradsko udržiavalo si aj pod nadvládou Habsburgovcov istú autonómiu a bolo pod ochranou Osmanskej ríše.
- Územie Slovenska sa na 150 rokov stalo jadrom Uhorska a Bratislava jeho hlavným a korunovačným mestom ⇒ rozvoj hospodárstva, kultúry a vzdelanosti obyvateľstva.
- Obdobie 1526 – 1711 (bitka pri Moháči – Satmársky mier) je v našich dejinách označované ako raný novovek.

Turecká jazda

Vojská Osmanskej ríše sa na 150 rokov stali súčasťou každodenného života obyvateľov Uhorska žijúcich v prihraničných regiónoch. Jazdci boli vyzbrojení lukmi, kopijami, šablami a sekerkou s obojstranným ostrím. Mali vytrvalé a rýchle kone. Pešie a jazdecké jednotky dopĺňalo delostrelectvo, ktoré tvorili žoldnieri so stálym platom.

Na hranici s Osmanskou ríšou:

- Celé územie Slovenska sa ocitlo na hranici s Osmanskou ríšou, pričom Osmanská ríša mala zámer postupovať ďalej na západ.
- Na obsadenom území Uhorska vznikol **Budínsky pašalík**, ktorý sa delil na **okresy – sandžaky**.
- Veľký význam pre monarchiu mali stredoslovenské banské mestá – vytŕažené drahé kovy financovali obranu Uhorska proti Turkom.
- Turci sa snažili banské mestá dobyť ⇒ mestá sa chránili výstavbou protitureckých opevnení a **vartoviek**.

- **Stavovské povstania** – boli odpoveďou šľachty na snahu Habsburgovcov o **centralizáciu ríše a šírenie katolíckej viery**. Po snahe panovníka o zdanenie šľachty, šľachta Habsburgovcom odňala právo na uhorský trón. Povstalci využívali vojenské konflikty v Európe (napr. 30 – ročnú vojnu). Spojencom povstalcov bola Osmanská ríša, lebo v nepokojoch v krajine videla príležitosť dobyť Viedeň ⇒ **bitka pri Viedni v r. 1683** skončila porážkou Osmanskej ríše.

Boje s panovníkom niektorí šľachtici využívali, vyhánali poddaných a ich pôdu si začleňovali do svojich majerov ⇒ od začiatku 18. stor. poddaní odchádzajú najmä do južných častí Uhorska. Začalo sa rozmáhať **zbojníctvo** ⇒ **Juraj Jánošík**.

1711 – posledné stavovské povstanie viedol **František II. Rákoci**, bolo skončilo podpísaním **Satmárskeho mieru** (dnešné Rumunsko) medzi panovníkom a povstalcami. Protestanti si zachovali aspoň čiastočnú cirkevnú slobodu

Šírenie reformácie v Uhorsku:

- **Reformácia** sa v Uhorsku šírila už pred bitkou pri Moháči najmä v mestách.
- **Poddaní** museli prijať náboženstvo svojho zemepána. Len slobodní sa mohli slobodne rozhodnúť pre vieru.
- Medzi Slovákmi a Nemcami sa šírila najmä **Lutherova** reformácia, kým medzi Maďarmi **Kalvínova**. Strediskami reformácie boli najmä mestá Bardejov, Košice, Levoča, Prešov a Žilina.
- Katolícka cirkev bola oslabená aj obsadením cirkevného centra – Ostrihomu ⇒ novým sídlom ostrihomského arcibiskupa sa stala Trnava.
- **Mikuláš Oláh** – ostrihomský arcibiskup – pozval do Uhorska **jezuitov** – zakladali katolícke gymnáziá
- **Peter Pázmán** – arcibiskup – založil v Trnave univerzitu, vedenú jezuitmi.
- **Protestantom** panovník nedovolil panovník univerzity, najvyššie vzdelanie mohli získať **na kolégiu v Prešove**.
- **Pravoslávne** náboženstvo bolo začlenené do gréckokatolíckej cirkvi.
- Po odhalení Vešelénioho sprisahania museli protestanti väčšinu kostolov odovzdať katolíckej cirkvi. Až po šopronskom sneme (1681) získali právo na tzv. **artikulárne kostoly**.